

**BO'LAJAK TARBIYACHILARNING MANAVIY AXLOQIY
FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH**

Validjonova Taxmina Gayratovna

Toshkent xalqaro kimyo unversiteti

Maktabgacha talim nazoritasi va usullari fakulteti magistratura yo'nalishi

1 bosqich talabasi +99899 513 34 41

Ilmiy rahbar: Sharipova Go'zal Sodiqovna

Alfraganus unversiteti Pedagogika kafedrası professor v.b PHD

Annotatsiya: Mazkur ish bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyatini rivojlantirish masalasiga bag'ishlangan. Ma'naviy-axloqiy tarbiya tarbiyachining shaxsiy fazilatlari, pedagogik faoliyat sifatini va kelajakdagi ish samaradorligini belgilovchi muhim omil sifatida qaraladi. Ishda bo'lajak tarbiyachilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, etika va professional mas'uliyatni rivojlantirish, shuningdek, pedagogik muhitda o'zini to'g'ri tutish va etakchilik ko'nikmalarini rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Ishda ma'naviy-axloqiy rivojlanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan, tarbiyachilarda halollik, fidoyilik, sabr-toqat va mehr-muhabbat kabi axloqiy fazilatlarni rivojlantirish metodlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy ma'naviy-axloqiy malakasini oshirish uchun amaliy mashg'ulotlar, seminar-treninglar, mentorlik va pedagogik nazoratning ahamiyati ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Ma'naviy-axloqiy tarbiya, bo'lajak tarbiyachi, kasbiy axloq, shaxsiy fazilatlar, etika, professional mas'uliyat, pedagogik faoliyat, axloqiy qadriyatlar, tarbiyaviy metodlar, mentorlik, amaliy mashg'ulotlar, kasbiy ma'naviyat,

Bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyati ularning shaxsiy fazilatlarini, pedagogik malakasini va kelajakdagi kasbiy samaradorligini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Tarbiyachining kasbiy muvaffaqiyati nafaqat nazariy bilimlar, balki uning axloqiy va ma'naviy qadriyatlariga bog'liq. Shu sababli

ma'naviy-axloqiy tarbiya bo'lajak tarbiyachilarni shakllantirishda markaziy ahamiyatga ega bo'lib, ularning kasbiy faoliyatida mas'uliyat, fidoyilik, halollik va mehr-muhabbat kabi sifatlarning rivojlanishini ta'minlaydi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayoni shaxsning ichki dunyosini boyitadi, uning qaror qabul qilish qobiliyatini, muloqot va muomala madaniyatini oshiradi. Bugungi kunda pedagogik faoliyatda tarbiyachilarning kasbiy va axloqiy mas'uliyati tobora muhim ahamiyat kasb qilmoqda. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak tarbiyachilarni tayyorlash jarayonida ma'naviy-axloqiy faoliyatni rivojlantirishning samarali metod va usullarini aniqlash dolzarb masala hisoblanadi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya nafaqat tarbiyachining shaxsiy fazilatlarini shakllantiradi, balki uning o'quv jarayonida, bolalar bilan ishlashda va kasbiy faoliyatida yuzaga keladigan muammolarga to'g'ri yondashuvini ta'minlaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, axloqiy qadriyatlar bilan boyitilgan bo'lajak tarbiyachilar bolalar bilan samarali muloqot qiladi, pedagogik vazifalarni to'g'ri tashkil etadi va ijtimoiy muhitga tez moslashadi.

Shuningdek, ma'naviy-axloqiy faoliyat bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy etika va professional mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'qituvchilar va mentorlar tomonidan tashkil etilgan seminarlar, treninglar, pedagogik nazorat va amaliy mashg'ulotlar orqali bo'lajak tarbiyachilarning axloqiy va ma'naviy qobiliyatlari shakllanadi. Bu jarayonda o'quvchilarda fidoyilik, sabr-toqat, mehr-muhabbat va hamkorlik kabi axloqiy fazilatlar rivojlanadi, bu esa ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatida ijobiy natija beradi.

Bugungi kunda ma'naviy-axloqiy tarbiya tizimi nafaqat nazariy bilimlarni o'rgatish, balki bo'lajak tarbiyachilarning shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, bu jarayonning samaradorligi tarbiyachilarni tayyorlashning sifatini oshirish, ularni kasbiy va ijtimoiy jihatdan mustahkamlash hamda jamiyatning axloqiy madaniyatini mustahkamlash bilan bevosita bog'liq.

Shuning uchun mazkur ishning maqsadi — bo'lajak tarbiyachilarda ma'naviy-axloqiy faoliyatni tizimli rivojlantirishning usullari, metod va vositalarini aniqlash, shuningdek, pedagogik jarayon orqali axloqiy qadriyatlarni shakllantirish

yo'llarini o'rganishdan iboratdir. Shu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ega bo'lib, bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy malakasini yanada takomillashtirish imkonini beradi.

Bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyati ularning shaxsiy fazilatlarini shakllantirish, pedagogik malakasini oshirish va kelajakdagi ish samaradorligini ta'minlashda markaziy ahamiyatga ega. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagogik kasbga kirishdan oldin bo'lajak tarbiyachilarning axloqiy qadriyatlari va ma'naviy fazilatlarini rivojlangan bo'lsa, ular o'z faoliyatlarida bolalar bilan samarali muloqot qiladi va tarbiyaviy vazifalarni to'liq bajaradi. Masalan, Psixologiya fanlari doktori M.Nurmatova (2016) ta'kidlaganidek, ma'naviy-axloqiy rivojlangan tarbiyachi bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini 30% tezroq rivojlantiradi va ularni o'z fikrini erkin ifodalashga o'rgatadi.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya bo'lajak tarbiyachilarni halollik, sabr-toqat, fidoyilik, mehr-muhabbat, mas'uliyat va insonparvarlik kabi sifatlar bilan boyitadi. Bu sifatlar nafaqat shaxsiy, balki kasbiy faoliyatning sifatini belgilaydi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, pedagogik universitetlarda o'qiyotgan talabalar orasida ma'naviy-axloqiy trening va seminarlar bilan shug'ullangan guruhlarda axloqiy qaror qabul qilish qobiliyati 25–30% yuqori ekanligi aniqlangan. Shu bilan birga, axloqiy qadriyatlarni shakllantirish bo'yicha samarali metodlardan biri — mentorlik tizimi bo'lib, tajribali pedagoglar tomonidan olib borilgan individual maslahatlar talabalar nutqini, muomala madaniyatini va kasbiy etikasini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Amaliy mashg'ulotlar bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Masalan, didaktik o'yinlar va pedagogik rolli mashg'ulotlar orqali talabalar bolalar bilan ishlash jarayonida o'z axloqiy fazilatlarini sinab ko'radi va rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, amaliy mashg'ulotlar bilan shug'ullangan bo'lajak tarbiyachilarda empatiya va mehr-muhabbat darajasi 20–25%ga oshadi. Shu bilan birga, seminar va treninglarda etik vaziyatlar tahlil qilinadi, bu esa talabalarni murakkab pedagogik vaziyatlarda to'g'ri xulq-atvor ko'rsatishga tayyorlaydi.

Bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyatini rivojlantirishda pedagogik nazoratning ham ahamiyati katta. Tarbiyachilik fakultetlarida o'quv mashg'ulotlarini kuzatish, interaktiv baholash va individual konsultatsiyalar orqali talabalar o'z kasbiy faoliyatini tahlil qiladi, xatolarini to'g'rilash va o'z axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash imkoniga ega bo'ladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, doimiy pedagogik nazorat ostida bo'lgan talabalar kasbiy etika va axloqiy qaror qabul qilishda boshqalarga nisbatan 30% yuqori natija ko'rsatadi.

Shuningdek, ma'naviy-axloqiy faoliyatni rivojlantirish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish samarali bo'ladi. Masalan, pedagogik forumlar, vebinarlar va ijtimoiy tarmoqlardagi muhokamalar orqali bo'lajak tarbiyachilar axloqiy masalalarni muhokama qiladilar, real hayotdagi pedagogik vaziyatlarni tahlil qiladilar va kasbiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, onlayn treninglar va interaktiv mashg'ulotlarda qatnashgan talabalar axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarida 15–20% yaxshilanish ko'rsatgan.

Shu bilan birga, bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi nafaqat pedagogik jarayon bilan, balki ularning shaxsiy motivatsiyasi va tashabbuskorligi bilan ham bog'liq. Masalan, o'zini rivojlantirishga intiluvchi talabalar seminar va amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etadi, axloqiy dilemmalarni tahlil qiladi va bolalar bilan ishlashda ijobiy natijaga erishadi. Shu sababli ma'naviy-axloqiy faoliyatni rivojlantirish nafaqat tashkiliy va metodik choralarni, balki talabalar motivatsiyasini oshirishni ham o'z ichiga oladi.

Umuman olganda, bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyatini rivojlantirishning samarali usullari — bu amaliy mashg'ulotlar, seminar-treninglar, mentorlik, pedagogik nazorat, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va talabalar motivatsiyasini oshirishning uyg'un kombinatsiyasidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bunday tizimli yondashuv bo'lajak tarbiyachilarda axloqiy fazilatlar, kasbiy etika, professional mas'uliyat va ijtimoiy ko'nikmalarni sezilarli darajada rivojlantiradi, bu esa ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatida yuqori samaradorlikka olib keladi.

Bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyati ularning shaxsiy fazilatlarini shakllantirish, kasbiy malakasini oshirish va pedagogik samaradorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar va amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar bilan boyitilgan tarbiyachi bolalar bilan ishlashda halollik, fidoyilik, sabr-toqat va mehr-muhabbat kabi sifatlarni namoyon etadi, pedagogik jarayonda ijobiy natijalarga erishadi.

Ma'naviy-axloqiy faoliyatni rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlar, seminar-treninglar, mentorlik tizimi, pedagogik nazorat va axborot-kommunikatsiya vositalarining uyg'un qo'llanilishi muhimdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu usullar bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy etika, axloqiy qaror qabul qilish va ijtimoiy ko'nikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Shu bilan birga, talabalar motivatsiyasini oshirish va pedagogik jarayonda faol ishtirok etishga rag'batlantirish ham muhim omil hisoblanadi.

Natijada, bo'lajak tarbiyachilarning ma'naviy-axloqiy faoliyatini tizimli rivojlantirish nafaqat ularning shaxsiy fazilatlarini mustahkamlash, balki kelajakdagi pedagogik faoliyatining samaradorligini oshirish va jamiyatda axloqiy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli ma'naviy-axloqiy tarbiyani pedagogik jarayonning ajralmas qismi sifatida yo'lga qo'yish va takomillashtirish bugungi ta'lim tizimining dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. Qodirova F.R. "Maktabgacha pedagogika". – Toshkent, 2013.
4. Karimova V. "Psixologiya". – Toshkent, 2002.
5. Nurmatova M. "Bo'lajak pedagoglarda ma'naviy-axloqiy tarbiya metodikasi". – Toshkent, 2016.
6. Xoliqov A. "Pedagogika nazariyasi va amaliyoti". – Toshkent, 2010.
7. Vygotskiy L.S. "Bolalar psixologiyasi va tarbiyasi". – Moskva, 1982.